C | U |
| L | T
U | R | E

K | U |
| L | T
U | R | A

KULTURA STUDENTIMA
Univerzitet umetnosti u Beogradu

Urednik/ce
Nevena Novaković, Milan Đorđević i dr Irena Ristić

Recenzentkinje
Dr Milena Dragićević Šešić
Fakultet dramskih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu
Dr Jasna Žmak
Akademija dramskih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu

Recenzentski odbor
Dr Miodrag Šuvaković
Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum
Dr Danijela Milojević Rodić
Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Dr Vera Večanski Nikolić
Učiteljski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Dr Vladimir Mentus
Institut društvenih nauka u Beogradu
Dr Irena Ristić
Institut društvenih nauka u Beogradu
Dr Vera Mevorah
Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd
Dr Vida Knežević
nezavisna kustoskinja
Dr Milica Pekić
nezavisna kustoskinja
Petar Cigić
Arhitektonski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Ivan Velisavljević
Dom kulture „Studentski grad" i Fakultet dramskih umetnosti,
Univerzitet umetnosti u Beogradu

Dizajn
Dr um. Olivera Batajić Sretenović
Fakultet primenjenih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu

Tipografsko pismo
Dr um. Ana Prodanović
Fakultet primenjenih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu

Beograd, 2026

Zahvaljujemo se *Rekonstrukciji Ženski fond* na svesrdnoj podršci.

KULTURA STUDENTIMA

Uredili:
Nevena Novaković
Milan Đorđević
dr Irena Ristić

Univerzitet umetnosti u Beogradu
Beograd, 2026

BORBA ZA OMLADINSKU KULTURU 1: DRUŠTVENO-POLITIČKI KONTEKST I TERET ISTORIJE

Ana Stojković[1]
Fakultet likovnih umetnosti
Univerzitet umetnosti u Beogradu
Veronika Podrjadova
Filozofski fakultet
Univerzitet u Beogradu
Nevena Novaković
Institut društvenih nauka
Filozofski fakultet Univerzitet u Beogradu

Apstrakt
Studentski kulturni centar u Beogradu je 12. februara 2025. *blokiran* ulaskom studenata uz zahtev da se studentski prostori vrate studentima. Ova blokada nastala je na talasu širih građanskih i studentskih protesta, a inspirisana blokadama fakulteta. Međutim, ovaj čin bio je specifičan iz dva razloga: blokada u kontekstu SKC-a nije predstavljala obustavu rada, već svojevrsno oslobađanje prostora, dok je druga specifičnost nepostojanje autonomije univerziteta koja bi štitila studente u njihovim akcijama od potencijalnih reakcija organa vlasti. Sve navedeno stvorilo je posebnu atmosferu u kojoj su studenti u želji za oslobođenom omladinskom kulturom organizovali program. Organizacija rada Oslobođenog SKC-a (kako su ga studenti nazvali) bila je podeljena po radnim jedinicama:

1 anastojkovic14@gmail.com

za medije, za izlagačke delatnosti, likovnu i konceptualnu umetnost, izvođačke programe, filmski program, muzički program, štampu, radio, edukativni (tribinski) program. Struktura je bila horizontalna, te se model funkcionisanja i organizacije razlikovao od uobičajenog načina funkcionisanja studentskih kulturnih centara, a odluke se donosile na plenumskim diskusijama. Ovim interdisciplinarnim radom, koji spaja tri perspektive: istorijsku, umetničku i sociološku, analizirajući sadržaj programa Oslobođenog SKC-a, pokušaćemo da predstavimo način funkcionisanja i organizovanja Studentskog kulturnog centra pod studentskom samoupravom. Rad će poseban fokus staviti i na širi politički, kulturni i umetnički značaj borbe za omladinsku kulturu na talasu protesta 2024/2025. godine, te u okviru tog specifičnog slučaja opisati borbu za autonomiju kulturnog polja.
Ključne reči: SKC, Oslobođeni SKC, studentski protesti, omladinska kultura, kulturni program

Teško je govoriti o Studentskom kulturnom centru u Beogradu (SKC), a posebno o oslobađanju ove ustanove klijentelizma, institucionalne učmalosti i inercije, bez referisanja na njegovu prošlost i tereta njenih stvarnih ili zamišljenih uticaja. Još je teže govoriti o Oslobođenom Studentskom kulturnom centru (OSKC) sa odgovornošću i opterećenjem pogleda iznutra.

Autorke ovog rada, osim što se profesionalno bave odnosom ideologije i kulture, ideologije i umetnosti i institucionalnom kritikom, bile su svedoci oslobađanja, odnosno prvobitne blokade i zauzimanja zgrade SKC-a u Beogradu, te su uvidi i informacije koji će u ovom radu biti obrađeni i podeljeni proizvod kako neposrednog posmatranja sa učestvovanjem, ali i predstavljanja diskursa kroz saopštenja i tekstove koji se mogu pronaći na portalu Oslobođenog SKC-a [skc.news] i na Instagram profilu @skc.u.blokadi.

Studentski kulturni centar u Beogradu blokiran je 12. februara 2025. godine na talasu studentskih blokada fakul-

teta pod parolom „Studentski prostori studentima".[2] Samoorganizovana grupa studenata ušla je u SKC, tokom jednog od književnih programa na kom je prisustvovala isključivo sredovečna publika. Činjenica da je zatečena publika bila isključivo srednje dobi dosta govori o nameni prostora SKC-a tokom poslednjih decenija, pored one ekonomske (komercijalizacija i izdavanje prostora). Naime, SKC u Beogradu studenti nisu ni posećivali, a jedan broj njih u SKC, pre studentskog zauzimanja zgrade, nikada nije ni kročio.[3] Studenti su tokom pomenutog književnog programa objavili da preuzimaju ustanovu i blokiraju dotadašnji rad. Uprava koja je, kao i u slučaju blokada fakulteta, bila pozvana da podrži studentsku inicijativu, odbila je studentski poziv, i napustila ovu ustanovu kulture.

Specifičnost zauzimanja zgrade SKC-a jeste u tome da studenti u njoj nisu bili zaštićeni autonomijom univerziteta i da suprotno logici, ona ne pripada nijednom od univerziteta u Beogradu. Kako rad studentskih kulturnih centara nije propisan *Zakonom o visokom obrazovanju*, već *Zakonom o učeničkom i studentskom standardu*, SKC ne uživa autonomiju nijednog univerziteta, te studenti nisu u njoj nedodirljivi čak ni na papiru od 1993. godine, kada su studentski kulturni centri i ingerencije osnivača predate Vladi, odnosno Ministarstvu prosvete Republike Srbije *Odlukom o mreži ustanova studentskog standarda*, kojom je obuhvaćen i SKC (Službeni glasnik RS, 1993/broj 19, godina XLIX). Tokom svih meseci trajanja studentske samouprave u Studentskom kulturnom centru, ni formalna Uprava niti direktor, nijednog momenta nisu podržali studente koji su se nalazili u zgradi i organizovali program, finansiran isključivo donacijama građana.[4] Studentska samouprava okončana je 22. jula 2025. godine naglo, upadom policije,

2 Transparent sa ovim natpisom zauzimao je centralno mesto u Velikoj sali SKC-a tokom svih meseci studentske samouprave u ovoj instituciji.

3 Prema saznanjima autorki iz razgovora sa učesnicima blokade SKC-a i posetiocima programa.

4 Na osnovu razgovora autorki sa učesnicima blokade SKC-a koji su pokušali da uspostave komunikaciju sa Upravom.

v. d. direktora Slavoljuba Veselinovića i ministra prosvete Dejana Vuka Stankovića, praćenih tabloidnim prorežimskim medijima u objekat. Nakon ovog događaja otpočeta je medijska kampanja koja je za proizvod imala izložbu „Pogled u budućnost – kada bi blokade pobedile Srbiju"[5], koja je trebalo da predstavlja zatečeno stanje u zgradi, a ujedno i same studente. Isticalo se da je zgrada, objekat pod zaštitom države, demolirana (dodaćemo da je nedugo zatim, nakon donošenja *Lex specialis*-a koji se tiče kompleksa Generalštab i njegovog rušenja radi izgradnje hotela, predloženo proširenje zbog postojanja prostorne kulturno-istorijske celine oko ulice Kneza Miloša kojoj pripada i Generalštab, a kojim bi bila skinuta i ta naglašena zaštita i sa zgrade Oficirskog doma, odnosno današnjeg Studentskog kulturnog centra).[6] Tokom navedene medijske kampanje studenti su opisivani kao anarhisti, satanisti, narkomani, štrokaderi i divljaci, dok su različiti visokopozicionirani političari iz vlasti defilovali po objektu sablažnjavajući se na zatečeno stanje. Nakon pomenutog „Pogleda u budućnost" namenjenog da uruši izgrađenu sliku studentskog pokreta, ali i sliku Oslobođenog SKC-a, Uprava SKC-a se vratila na staro, te su od septembra 2025. programske aktivnosti potpuno zamrle, a zgrada je zaključana za javnost.

Možda najbolja ilustracija *de facto* namene SKC-a u kulturnom životu grada Beograda jesu početak i kraj studentske samouprave u ovoj ustanovi. Rad SKC-a je zaustavljen na književnoj večeri čiji nijedan posetilac nije bio student, naprotiv, SKC je bio prepun sedih glava. S druge strane, 22. jul su obeležili naslovi poput „Studenti izbačeni iz beogradskog SKC-a".[7] Postavlja se logično pitanje – čiji je SKC i od koga je on i zašto oslobođen?

5 Više na: https://prosveta.gov.rs/vesti/u-skc-u-otvorena-izlozba-pod-nazivom-pogled-u-buducnost-kada-bi-blokade-pobedile-srbiju/

6 Više na: https://www.danas.rs/kultura/generalstab-nije-dovoljan-prosirenje-do-slavije-sns-trazi-ukidanje-zastite-za-skc-jdp-i-zgradu-vlade/

7 Više na: https://n1info.rs/vesti/studenti-izbaceni-iz-beogradskog-skc-a-intervenisala-policija/



Slika 1. Izgled Velike sale tokom studentske samouprave u Oslobođenom SKC-u [fotografija: Arhiv OSKC-a]

Ne bi bilo zgoreg u ovom uvodu početi od te dihotomije „oslobođeni" ili „blokirani" Studentski kulturni centar, koja se već na početku pojavljuje. Naime, atribut „oslobođeni" se sa otvaranjem Studentskog kulturnog centra pod studentskom samoupravom nametnuo sam, jer atribut „blokirani" više nije vršio značenjsku funkciju. Iako je zauzimanje ove ustanove inicijalno bila blokada, blokada tekućeg programa i promocije knjige koja se održavala 12. februara naveče, ali i blokada rada zvanične Uprave SKC-a, studenti koji su fizički zauzeli zgradu Oficirskog doma oslobodili su ovu instituciju stega birokratije i inercije njenog upravnog aparata, usput podigavši veliku prašinu. To oslobođenje nije bilo isključivo deklarativno, zauzimanje zgrade nije bio manifest po sebi, već je program organizovan u periodu od više od pet meseci bio taj koji je komunicirao stvarno oslobođenje, ali i stvarne potrebe mladih.

Kako je navedeno u prvom broju SKC lista:

> Studentski kulturni centar je 12. februara ove godine okupirala samoorganizovana grupa studenata okupljena oko zajedničke ideje da prostorije unutar SKC-a treba da služe kao kutak namenjen njima. Gradi se temelj za dalje stvaranje, gde će se podsticati dijalog, organizovati kulturni programi, a iznad svega osnaživati mlada akademska zajednica na putu njenog daljeg razvoja. (SKC list, 2025)

OSLOBOĐENJE I OTVARANJE

Šta se zapravo desilo u SKC-u? Studenti su ga osvojili! Osvojena tvrđava pod parolom „Studentski prostori studentima" morala je da opravda svoj čin – potrebu za prostorom za kulturnu proizvodnju mladih, povratak inicijalnoj ideji koja stoji u samom nazivu ove institucije, a i u zvaničnom cilju njenog postojanja koji se nalazi u godišnjim izveštajima o radu (više u Prilogu 1 Izveštaj o radu SKC-a, 1993). Sa svim tim u vidu nastao je program Oslobođenog SKC-a, po kome je OSKC bio poznat, a samo otvaranje OSKC-a za javnost bilo je kontroverznije od radikalnog zauzimanja zgrade. Oslobođeni SKC je počeo sa svojim svakodnevnim radom sa publikom upravo hepeningom i participativnim performansom – intervencijom u prostoru Male galerije, koja je nosila naziv „48 sati". Tokom, kako sam naziv kaže, 48 sati svi prisutni mogli su intervenisati u prostoru Male galerije[8] SKC-a: crtati, plesati, sedeti, stajati, uneti ili izneti neki predmet, a fiksirana kamera bi beležila početak svakog od 48 časova trajanja ovog događaja.

Participativni performans 48 sati je događaj koji na neki način koristi sistem funkcionisanja blokada, koji je direktno demokratski, i prevodi ga u kontekst galerije. Zadati okvir je poziv ljudima da intervenišu u galerijskom prostoru u periodu od 48 sati. Ne postoji konkretan

8 Pored Male galerije, u SKC-u nalaze se još tri umetničke galerije: Srećna galerija, Novi prostor i Cirkus galerija, prepoznatljiva Velika sala, kao i foaje, nekadašnji Klub SKC, koji je prenamenjen u komercijalni klub društvenih igara i prodajni objekat DICE ARENA, u vlasništvu DELFI knjižare.

autor postavke, već svaki posetilac deluje u kolektivnom stvaranju i izlaganju sadržaja. Sam okvir zadala je radna grupa za program, koja je i sama fluidna struktura, bez stalnih članova, te nije podložna logici autorstva (Deo radne grupe za program, 2025).

Ideja je bila da i samim prisustvom, odnosno ulaskom u galerijski prostor posetioci postaju deo tog umetničkog dela, odnosno otvorena im je mogućnost da postanu aktivan deo koncipiranja programa u oslobođenom i zajedničkom prostoru. Na ovaj način ujedno se i naglašava potencijal kolektivnog delovanja, kako u umetničkoj praksi tako i u političkom oblikovanju *naših* prostora.

Osvajanje SKC-a i njegovo otvaranje za javnost tokom perioda društvenih previranja, svakodnevnih protesta i studentskih blokada imalo je specifičnu poziciju i u određenoj meri nezavisnu (autonomnu) priču. Oslobođeni SKC bio je kulturna oaza, možda čak burdijeovski rečeno kulturno polje unutar šireg društvenog pokreta (Bourdieu, 1993). Ovo kulturno polje se borilo za svoju autonomiju sa idejom da samo slobodna kultura može doneti promenu, te da su društvu u celosti za to potrebne šire sistemske promene. Oslobođeni SKC je od samog početka pravio jasnu razliku između *pravljenja političke umetnosti* (one koja komunicira sa svetom realpolitike) i *pravljenja umetnosti politički* – „odnosno interes za refleksiju produkcijskih, interpretativnih i drugih okolnosti proizvodnje i recepcije, uključujući interes za formu" (Vesić, 2012: 40). U tom smislu, studentska samouprava Oslobođenog SKC-a odrekla se isključive posvećenosti adresiranja aktuelne realpolitike i usredsredila na kritički osvrt prema celokupnosti društvenih odnosa i materijalne realnosti koja ih gradi. Preciznije, Oslobođeni SKC je prihvatio ideju pravljenja umetnosti, pa tako i programa, politički, odbacujući ideju da je kultura, a samim tim i umetnost kao zaseban deo kulturne proizvodnje unutar kulturnog polja, estetizacija političkih ideja studentskog pokreta unutar kog je nastala.

Za razliku od umetničkih praksi koje unutar postojećih institucija problematizuju njihove granice, reprezentacije ili ideološke okvire, umetnička praksa u Oslobođenom

SKC-u zasniva se na direktnom zadiranju u samu strukturu institucije. Preuzimanje prostora ne funkcioniše kao gest privremenog ometanja ili blokade, već kao čin koji otvara mogućnost njegove ponovne društvene (a samim tim i političke) artikulacije. U tom procesu, umetnost ne deluje kao komentar spolja, već kao unutrašnja sila transformacije institucije u realnom vremenu.

Sama autonomija Oslobođenog SKC-a u odnosu na ostatak studentskog pokreta, na kojoj su učesnici oslobađanja ove institucije insistirali, bila je neretko dovođena u pitanje.

Neka od glavnih pitanja koja su našla svoje mesto u diskursu studenata jesu politička poruka koja je poslata kroz sadržaj prikazan tokom performansa, diskutabilan umetnički i kulturološki doprinos oba događaja, ali i da li je zabavi bilo mesta tokom protesta izazvanih smrću petnaest lica prilikom pada nadstrešnice kao direktnom posledicom korump(i)ranog režima koji već tri meseca izbegava odgovornost, te jeftinim medijskim (i drugim) manipulacijama obmanjuje javnost. Osporena je i autonomija blokade SKC-a koja se, iako tako deklarisana i vodi se drugačijim ciljevima, u javnosti neodvojiva od ostatka studentskih grupacija. (SKC list, 2025)[9]

Naime, ne samo da je autonomija Oslobođenog SKC-a dovođena u pitanje, već se na prvom plenumu održanom nakon participativnog performansa „48 sati" zatekao veliki broj studenata da iskažu svoje nezadovoljstvo ovakvim javnim narušavanjem ugleda studentskog pokreta, kako je tumačen performans, ali i da iskažu da u vrhuncu političkih previranja nema prostora za kulturu i programsko delanje. Program kojim je Oslobođeni SKC otvoren za javnost tumačen je opasnim po identitet pokreta i nastavak studentske borbe. To veče u Oslobođenom SKC-u obeležila je tenzija na ivici sukoba, a broj studenata koji su organizovali program Oslobođenog SKC-a i boravili u zgradi od početka studentske samouprave činio je možda četvrtinu svih prisutnih. Uprkos tome, ovaj sukob koji je našao mesto i u prvom

9 Ceo tekst iz prvog broja SKC lista posvećen sukobu sa delom studenata nalazi se u Prilogu 2.

broju SKC lista, završen je povoljno po kulturni život Oslobođenog SKC-a, a nakon njega stečeno je međusobno poverenje među studentima različitih fakulteta ujedinjenih oko odbrane programa Oslobođenog SKC-a. Mišljenja o Oslobođenom SKC-u i njegovoj autonomiji do kraja studentske samouprave ostala su podeljena unutar studentskog pokreta, mada je OSKC često imao podršku stručne javnosti.[10]

Ovakva situacija nije neočekivana jer je studentski pokret izdvojeni deo celokupne društvene stvarnosti, te je taj pokret ujedno ovaploćenje (u malom) i struktura i sistema, a istovremeno ilustracija polja političke moći (unutar samog pokreta). U društvu kulturno polje, pa tako i polje visoke kulturne proizvodnje, kakvo je umetnost, uvek se susreće sa pritiscima na sopstvenu autonomiju i borba za autonomiju unutar polja moći (političke) dinamika jeste ta sa kojom se kulturno polje uvek sreće i sa kojom se svakodnevno nosi (Bourdieu, 1993). Onog momenta kada se kulturno polje preda polju moći, odnosno izgubi svoju autonomiju, umetnost postaje robinja vlasti i gubi svoju političnost i kritičnost, a postaje samo dekorativni element vladajućim idejama.

„Ideja blokade SKC-a jeste radikalizacija metoda borbe. Borbe protiv onih na čiju se reakciju čeka i dugogodišnje komercijalizacije prostora koji bi trebalo da pripada studentima, ali suprotno svojoj primarnoj nameni služi interesu onih koji SKC vide kao poligon za ubiranje profita i sprovođenje političkih agendi. Na samoorganizovanim studentima je bilo da osmisle program i započnu vraćanje digniteta SKC-u koji već decenijama figurira kao bleda senka onoga što je nekada bio." (SKC list, 2025)

Ne samo da je SKC izraz radikalizacije unutar već postojećeg pokreta, on je ujedno nadalje radikalizovao studentski i građanski otpor. Nedugo nakon zauzimanja zgrade SKC-a, radnici u kulturi, umetnici i ostali zainteresovani i besni građani zauzeli su Kulturni centar Beograd i otpočeli sopstvenu blokadu, koja će se kasnije nazivati,

10 Više u člancima: https://www.danas.rs/kultura/uros-djuric-studenti-skc/komentari/ ili https://www.danas.rs/kultura/studenti-skc-tabloidi/

takođe Oslobođeni KCB (OKCB). Pored toga, nakon perioda od nekoliko meseci i građanski odgovor je postajao radikalniji, agresivniji i usmereniji. U tom smislu, ne želimo da tvrdimo da je zauzimanje SKC-a uticalo na sve ove poteze društvenog otpora, ali želimo da istaknemo da je oslobađanje SKC-a bilo prvi ovakav radikalni čin, koji je ostao do samog kraja kontrakulturan. Oslobođeni SKC je otvoreno izražavao stavove koji su u potpunosti suprotni dominantnoj, hegemonoj kulturi (Gramši, 2008). Pored isticanja potrebe za radikalizacijom unutar političke borbe, OSKC je naglasio političnost kulture i njene potencijale unutar iste te borbe: „Neće sve uvek ići lako, ali ono najteže smo postigli – počeli smo" (SKC list, 2025).

OSLOBOĐENI SKC – MESTO U DRUŠTVENO-ISTORIJSKOM KONTEKSTU I TERET ISTORIJE

Kao što je u prethodnom poglavlju napomenuto Oslobođeni SKC nije bio opšte prihvaćen čak ni unutar Studentskog pokreta u kom je nastao. Objašnjenje za tu situaciju potražili smo u dinamici stalne borbe za autonomiju, koja je karakteristika živog kulturnog polja. Studenti koji su oslobodili SKC, uspeli su da izbore autonomno delanje, obrazloženo specifičnom pozicijom SKC-a naspram fakulteta (gorepomenuti manjak autonomije univerziteta, a samim tim i zaštite, ali i manjak podrške formalne uprave ove ustanove), ali kroz potrebu za autonomnom kulturom i slobodom medija, kao jednim od preduslova stvaranja značajno drugačijeg, slobodnog i demokratskog društva lišenog klijentelizma i korupcije za kakvo se čitav pokret bori od pada nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu, 1. novembra 2024. godine i stradanja šesnaestoro sugrađana. Pored ovih, razlika u odnosu na celokupni studentski pokret bili su i zahtevi studenata koji su oslobodili SKC. Studenti koji su učestvovali u radu Oslobođenog SKC-a imali su posve drugačije zahteve, koji su se odnosili isključivo na omladinsku (studentsku) kulturu i stvaranje uslova za njeno postojanje, i studentsko učešće u njenom životu. Studenti koji su učestvovali u oslobađanju Studentskog kulturnog centra u Beogradu imali su ukupno pet zahteva. Prvi zahtev se odnosio na izmene specifičnih članova

Zakona o učeničkom i studentskom standardu (članovi 48, 50, 58) koji se tiču studentskih kulturnih centara i koji predstavljaju manjinu u ovom Zakonu, kako zauzimaju svega par mesta. Drugi zahtev ticao se promene i donošenja novog Statuta SKC-a u Beogradu, kojim bi se definisao, a kasnije ustanovio novi Upravni odbor, koji predstavlja treći zahtev Oslobođenog SKC-a. Četvrti zahtev odnosio se na prekršajnu odgovornost za neobjavljivanje informatora o radu, dok se peti odnosio na lišavanje studenata koji su učestvovali u oslobađanju SKC-a prekršajne i krivične odgovornosti vezane za učešće u blokadi ove zgrade i njenom daljem radu kao kulturnog centra.[11]

Iako je program Oslobođenog Studentskog kulturnog centra bio argument za sebe, kojim su studenti sebi postavili cilj, smer i razlog delanja, zajednički stav bio je da je neophodno da postoji zahtev ili skup zahteva pred vlastima, nakon čijeg ispunjenja bi se Studentski kulturni centar vratio regularnom radu, ali po izmenjenom režimu – po uzoru na samoorganizovani rad studenata. Preduslovi za funkcionisanje po novom modelu bile su zakonske izmene, kojima bi se ograničio uticaj direktora i Uprave, a povećao uticaj fakulteta i univerziteta, dok bi se izmenom statuta promenila organizacija rada same ustanove SKC u Beogradu. Vremenom, kroz predani rad, studenti su otpočeli saradnju sa Univerzitetom umetnosti u Beogradu, kao adresom za koju veruju da prepoznaje važnost i značaj omladinske kulture, ali i opasnost komercijalizacije prostora koji ima četiri galerijska prostora, komunalni foaje i Veliku salu SKC-a pogodnu za muzičke koncerte, predstave, mjuzikle, filmske projekcije i tribinski (edukativni) program.

Inspiraciju za organizovanje programa medijski po radnim jedinicama (redakcijama), slobodno učešće svih i osmišljavanje novog Statuta SKC-a, studenti koji su oslobodili SKC pronašli su u prvom statutu donesenom 1968. godine. Samim tim, istorijski uticaj ne može biti osporen. Međutim, razlike su značajne.

11 Zahtevi studenata Oslobođenog Studentskog kulturnog centra u Beogradu mogu se naći u Prilogu 3.

Studentski kulturni centar nastao je kao trofej studentskih protesta 1968. godine. Do danas ostaje pitanje zašto je on nastao – kao svojevrsni geto, kritička zatvorena oaza ili otvaranje prostora, samim tim i javnosti, za kritiku. „Za neke je u pitanju kontrolni državni mehanizam putem kojega SKC postaje 'organizirana margina' ili 'periferni društveni laboratorij' unutar kojega kritičke ideje i prakse mogu biti lako prepoznate, izolirane i kontrolirane, dok je za druge u pitanju 'osvajanje i proizvođenje prostora istinske slobode'." (Vesić, 2012, str. 31–32)

Mada je istorijski izuzetno zanimljivo da Studentski kulturni centar dobija na značaju u kontekstu studentskih protesta, te da je potreba za omladinskom kulturom permanentni zahtev, Oslobođeni SKC je zapravo i te kako različit od SKC-a 1968. godine. Naime, Oslobođeni SKC nije dobijen kao nagrada, priznanje, trofej, pa ni geto – Oslobođeni SKC je bio i ostao sukobljen sa režimom, jer ga režim nijednog trenutka nije prihvatio, niti ispunio tražene zahteve, niti prepoznao ostvareni program kao relevantan. Studentski protesti 1968. oduzeli su studentima svega nekoliko dana juna, dok studentski pokret protestima i akcijama, uz podršku građana i stručnjaka iz najrazličitijih oblasti traju više od godinu dana, a samo osvajanje SKC-a trajalo je više od pet meseci. SKC 1968. nastaje *odozgo*, direktivom vlasti, sa druge strane Oslobođeni SKC nastaje *odozdo* – delanjem onih koji u svojim rukama nemaju niti moć niti društveni status. Popularni termini korišćeni za opisivanje SKC-a poput *institucija-u-pokretu* ili *pokret-institucija* (Vesić, 2012) nisu primenljivi na Oslobođeni SKC. Oslobođeni SKC nije bio niti reprezentacija jednog pokreta, već samo njegov autonomni deo, a pogotovo nije došao do pozicije institucionalizacije, kako bi se mogao adekvatno i u punom smislu primeniti, možda najpodesniji atribut *kritika-institucija* ili *samoorganizacija-institucija* (Vesić, 2012). Oslobođeni SKC je primoran da ostane u polju nelegitimisanog, subverzivnog i kontrakulturnog delovanja i na taj način je napravio ključnu političku distinkciju sa svojom istorijom.

UMETNIČKI ZNAČAJ SKC-A: NEKAD I SAD

Razmatranje umetničkog značaja Studentskog kulturnog centra u Beogradu nužno se odvija u napetosti između mitologizovane prošlosti i politički urgentne sadašnjosti. SKC je tokom svog postojanja (specifično tokom sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka) višestruko funkcionisao kao mesto projekcije različitih očekivanja: kao prostor avangarde, kao eksperimentalna platforma, kao institucija omladinske kulture, ali i kao simbol ideje o autonomiji umetničkog polja. Upravo ta višeslojnost čini ga istovremeno produktivnim i problematičnim mestom za analizu, jer svaka nova artikulacija umetničkog programa nužno ulazi u dijalog sa snažnim istorijskim imaginarijumom koji SKC prati još od njegovog nastanka.

U tom smislu, savremeni trenutak, obeležen studentskim blokadama, dugotrajnim protestima i samoorganizovanim preuzimanjem prostora, ne može se čitati kao jednostavan nastavak ili obnova tzv. „zlatnog doba" SKC-a iz sedamdesetih godina. Naprotiv, značaj Oslobođenog SKC-a proizlazi upravo iz radikalnog diskontinuiteta: iz odbijanja nostalgije kao dominantnog interpretativnog okvira, iz svesnog distanciranja od kanonizovanih narativa o instituciji i iz insistiranja na drugačijim oblicima kolektivnog umetničkog i političkog delovanja u uslovima savremene kulturne, društvene i ekonomske krize.

Istorijski SKC u Beogradu nastaje u specifičnom političkom i kulturnom trenutku socijalističke Jugoslavije, neposredno nakon studentskih protesta 1968. godine, u kontekstu delimične liberalizacije kulturne politike, a počinje sa radom 1971. godine. Njegov umetnički značaj vezuje se za razvoj novih umetničkih praksi, konceptualne umetnosti, performansa, eksperimentalnog filma i intermedijalnih formi umetnosti, koje su u tom periodu dobile prostor vidljivosti izvan dominantnih institucionalnih kanala poput muzeja i drugih izložbenih prostora. Međutim, autonomija tog prostora bila je strukturno ograničena. Kako ukazuje Burdije, autonomija kulturnog polja nikada nije apsolutna, već se uvek uspostavlja u odnosu na polje moći. SKC je upravo u tom smislu funkcionisao kao prostor *dozvoljene kritike*: radikalne u formi, ali

amortizovane u političkom dometu. Umetničke prakse mogle su da budu eksperimentalne i subverzivne, ali pod uslovom da ne destabilizuju širi društveni poredak. Retroaktivna idealizacija ovog perioda često zanemaruje tu činjenicu. Mitologizacija SKC-a kao prostora potpune slobode prikriva ne samo njegove istorijske uslove i mogućnosti, već i granice njegove kritičke efikasnosti. Upravo to postaje ključno za razumevanje razlike između „istorijskog" i Oslobođenog SKC-a.

Ovde je bitno napomenuti da program Oslobođenog SKC-a nastaje u uslovima potpune institucionalne nesigurnosti. Za razliku od istorijskog SKC-a, Oslobođeni SKC ne nastaje kao rezultat kompromisa između države i studentskog pokreta, već kao direktan sukob sa institucionalnim aparatom. Odsustvo budžeta, pravne zaštite i simboličkog kapitala čini celokupnu kulturnu produkciju tokom blokade praksom visokog političkog i egzistencijalnog rizika. U tom kontekstu, izložbe i umetnički programi ne mogu se razumeti kao neutralni kulturni događaji, već kao politički činovi sami po sebi. Ova pozicija stoji u jasnoj opoziciji prema postmodernim modelima umetnosti koji, kako primećuje Džejmson, funkcionišu kroz logiku fragmentacije, citatnosti i gubitka istorijske dubine (Jameson, 1991). U Oslobođenom SKC-u, umetnost se ne pojavljuje kao *novi pravac*, već kao odgovor na konkretne materijalne i političke uslove.

Postmoderni modeli izlaganja često počivaju na pluralizmu bez konflikta i na ideji „otvorenosti značenja", čime se politička dimenzija umetnosti neutralizuje. Takva logika odgovara onome što Šantal Muf označava kao postpolitičko stanje, u kojem se antagonizam zamenjuje konsenzusom, a konflikt se prevodi u estetsku razliku (Mouffe, 2013). Izložbene prakse tokom blokade SKC-a stoje u opoziciji prema ovom modelu i ne pokušavaju da „predstave" političnost u direktnom vizuelnom izrazu, već su njome svesno-nesvesno strukturisane. U tom smislu, umetnost u Oslobođenom SKC-u funkcioniše kao agonistička praksa, koja ne izbegava konflikt, već ga artikuliše kroz prostor, kolektivni rad i javnu izloženost riziku.

Jedna od ključnih odlika umetničkog programa tokom blokade jeste insistiranje na kolektivnom radu. Izložbe nisu

nastajale kao zbir individualnih autorskih pozicija, već kao procesi zajedničkog promišljanja prostora, vremena i mogućnosti delovanja, a prostor za izlaganje sopstvenih ideja u formi umetničkog rada dobijali su i akteri izvan obrazovnog i profesionalnog umetničkog sistema (odnosno, izlagači se nisu nužno bavili umetnošću kao primarnim zanimanjem, niti su svi bili studenti umetničkih fakulteta). Takav model direktno dovodi u pitanje dominantne obrasce savremene umetničke produkcije, utemeljene na individualnom delovanju, tržišnim odnosima i institucionalno posredovanoj kustoskoj hijerarhiji.

Za razliku od postmodernog relativizma, ovde imaginacija nije lišena političke odgovornosti. Naprotiv, ona je direktno povezana sa praksom: sa plenumskim odlučivanjem i deljenom odgovornošću. Izložbe u Oslobođenom SKC-u nisu bile okrenute budućoj kanonizaciji, već trenutnoj društvenoj urgenciji. Time se jasno distanciraju od postmodernih strategija simulacije, u kojima se kritika iscrpljuje na nivou diskursa.

U slučaju Oslobođenog SKC-a pojavljuje se i dodatno, podjednako značajno pitanje – nužnost trenutnog uspostavljanja konteksta. Ono što istorijska perspektiva najčešće oblikuje kroz vremensku distancu, naknadnu analizu i postepenu interpretativnu kristalizaciju, ovde se odvijalo istovremeno sa samim događajima. Procesi su bili vidljivi *uživo*, bez zaštitnog sloja vremenskog odlaganja, pri čemu je svaka odluka, svaki gest i svaka intervencija bila izložena direktnom pogledu, još uvek nedovoljno formulisana i bez stabilnog afektivnog uporišta koje bi joj omogućilo da se učvrsti kao konačna, nepobitna istina. U takvim okolnostima, kontekstualizacija više nije mogla biti odloženi zadatak budućih interpretatora, već je postala hitna, gotovo odbrambena potreba. U takvom kontekstu, teorija, izjava i pisani trag prestaju da budu prateći elementi i postaju jedno od retkih raspoloživih sredstava i otpora i samozaštite, ali i načina da se sačuva nasleđe koje još nije dovršeno, već se tek formira pod pritiskom političke stvarnosti.

Za razliku od postmodernističkog modela *critica in atto* (*kritike na delu*), koji se nominalno zasniva na demo-

kratizaciji umetničke proizvodnje i proširenju akterskog polja, taj model u praksi ne ukida, već preoblikuje poziciju spoljne instance legitimizacije. Iako je kritika u tom okviru formalno *ugrađena* u umetnički proces, ona i dalje funkcioniše kao diskurzivno izdvojeni aparat tumačenja, čime se zadržava razlika između onih koji proizvode događaj i onih koji mu retroaktivno dodeljuju značenje. Takva struktura participacije, uprkos retorici otvorenosti, često ostaje zatvorena u okviru profesionalizovane umetničke scene koja funkcioniše kao hermetična struktura sa jasno impliciranim hijerarhijama.

Nasuprot tome, u razmatranom modelu kolektivnog rada, kritika ne postoji kao spoljašnji ili paralelni diskurzivni sloj, već se formira kao praksa unutar samog procesa. Kolektiv je bio neposredno uključen u formulisanje, pregovaranje i eventualnu izmenu ideje u nastanku, najčešće putem plenumskog odlučivanja, čime se ukidala razlika između konceptualizacije, realizacije i refleksije. Ovakav način rada bio je karakterističan za događaje poput performansa „48 sati", „Aprilskih susreta", ali i za niz drugih akcija u kojima se umetnički čin ne pojavljuje kao dovršeni akt, već kao procesualni događaj čije se značenje proizvodi u realnom vremenu.

U tom smislu, pod kontekstualizacijom se ne podrazumeva kritička ispraćenost događaja uslovnog spoljašnjeg kritičara, već unutrašnja proizvođenja teorijskog i političkog horizonta rada, koji nastaje istovremeno sa samim događajem i uključuje ne samo verbalnu raspravu i tekstualnu ispraćenost (na primer, u SKC listu), već i jasnu artikulaciju u medijima i na društvenim mrežama. Sama kritika u ovom slučaju ne postaje ni reprezentacija niti metakomentar, već oblik kolektivne samorefleksije koji istovremeno deluje kao organizacioni princip, politička praksa i umetnički metod. Time se kritika pomera iz sfere diskurzivne inovacije ka modelu radikalne imanentnosti, u kojem se problematizuje ne samo umetničko delo, već i sami uslovi njegove proizvodnje, distribucije i vidljivosti.

Program i praksa Oslobođenog SKC-a ne može se meriti isključivo estetskim kriterijumima, niti je umetnički značaj Oslobođenog SKC-a isključivo estetski. Njegova vred-

nost leži u tome što je, u trenutku duboke institucionalne i društvene krize, pokazao da umetnost može funkcionisati kao kolektivna praksa odgovornosti – prema prostoru, prema zajednici i prema vremenu u kojem nastaje. Iskustvo blokade SKC-a ne nudi model koji je moguće lako institucionalizovati, normirati ili reprodukovati bez gubitka njegovog suštinskog značenja. Njegova suština upravo leži u činjenici da je bio vremenski ograničen, politički rizičan i umetnički neizvestan, odnosno da nije bio unapred strukturisan kao stabilan format delovanja, već kao otvoreni proces čiji su ishodi ostajali neodređeni. Ta neizvesnost nije bila manjak organizacije, već konstitutivni element same prakse i predstavlja najvažniji doprinos savremenom promišljanju odnosa umetnosti, institucija i društvene borbe: kao iskustvo koje destabilizuje očekivanja o tome šta umetnička institucija može da bude, kako umetnički rad može nastati i na koji način se političko delovanje može artikulisati unutar, ali i protiv, postojećih institucionalnih struktura.

ZAKLJUČAK

Samoorganizovana grupa studenata zauzela je ustanovu studentske kulture SKC u Beogradu pod parolom „Studentski prostori studentima" sa željom da se ovaj prostor vrati studentima na korišćenje, kako je godinama program bio zapostavljen, a prema studentima neprilagođen u rukama aktuelne uprave. Čin zauzimanja zgrade Oficirskog doma u centru Beograda u kojoj se nalazi Studentski kulturni centar bio je najradikalniji čin uspešnog zauzimanja neke ustanove od početka studentskih blokada. Međutim, samoorganizovana grupa studenata imala je nešto osetljiviju poziciju u odnosu na ostatak studenata u Studentskom pokretu, a posebno u odnosu na blokade fakulteta. Studentski kulturni centar je izgubio autonomiju univerziteta 1993. godine, te studenti koji su boravili u ovom prostoru nisu imali nikakvu zaštitu pred vlastima. Sama parola „Studentski prostori studentima" aludirala je na drugačije, nezavisne zahteve ove grupe studenata u odnosu na zahteve Studentskog pokreta, mada je iz njega nastala i borila se za krovne zahteve Pokreta. Zahtevi studenata

Oslobođenog SKC-a bili su vezani za povratak SKC-a nekom od univerziteta, izmenu zakona kojim se definiše rad ove ustanove, ali i izmenu Statuta. Pored toga, studenti su želeli svoj prostor za svoju kulturu – samim tim programska delatnost bila je dodatni argument o potrebi za prostorom za studentsku i omladinsku kulturu u čijem programskom delovanju bi učestvovali i sami studenti. Program nije bio nezavisan od zahteva, već je bio upravo ono što daje težinu i razlog zahtevima.

Oslobođeni Studentski kulturni centar otpočeo je sa svojim programskim radom 21. februara 2025, izazvavši u startu veliku kontroverzu. Nakon održane participativne izložbe intervencije na prostor Male galerije SKC-a „48 sati", veliki deo studenata unutar studentskog pokreta smatrao je da je program nepodesan za imidž studentskog pokreta, te da programu nema mesta u aktuelnom političkom sukobu sa vlastima. Oslobođeni SKC je uprkos takvom stavu izvojevao autonomiju u odnosu na studentski pokret u kom je nastao i nastavio svoju borbu za studentsku kulturu, ali i šire, slobodnu kulturu u celini.

REFERENCE

Bourdieu, Pierre. (1993). *The Field of Cultural Production.* Columbia University Press

Gramši, A. (2008). Hegemonija, intelektualci i država, u J. Đorđević (ur.) *Studije kulture.* Beograd: Službeni glasnik

Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism.* Duke University Press

Mouffe, Chantal. (2013). *Agonistics: Thinking the World Politically.* Verso

SKC list. (2025, februar). *SKC list,* (1)

Službeni glasnik Republike Srbije (1993). Godina XLIX/ broj 19

Studentski kulturni centar. (1993). *Izveštaj o radu 1993.*

Vesić, J. (2012). SKC kao mjesto performativne (samo) proizvodnje. Oktobar 75–institucija, samoorganizacije, govor u prvom licu, kolektivizacija. U *Život umjetnosti: časopis o modernoj i suvremenoj umjetnosti i arhitekturi, 91*(2), 30–53.

Prilog 1:
Izveštaj o radu Studentskog kulturnog centra (1993)

Ово је

СТУДЕНТСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

Студентски културни центар Београд у Београду, 1968. године основали су, Београдски универзитет и Универзитетски одбор Савеза студената Београда, са задатком да афирмише вредности из области науке и уметности, као и да омогући контакт првенствено студентске популације са тим вредностима. Усвајањем Закона о ученичком и студентском стандарду (9.11.1992.г.) и Одлуком Владе Републике Србије, СКЦ постаје установа студентског стандарда, чији је оснивач Влада Републике Србије.

СКЦ је отпочео са радом 3.априла 1971.године, а већ почетком 1972.године препознат је као једна од најагилнијих и најрепрезентативнијих установа културе на подручју читаве Југославије. Такав статус, СКЦ је остварио пре свега захваљујући успешном комбиновању самосталних активности специјализованих програма за различите области са манифестацијама фестивалског и интердисциплинарног типа.

Тако су 70-те године протекле, пре свега, у знаку Априлских сусрета - Фестивала проширених медија, заједничком акцијом свих програма.

Током 80-тих, активност СКЦ-а одвијала се кроз фестивале нешто мањег обима и сусрете специјализованог типа, који су у први план истицали појединачне програме, пројекте и ауторе, како је то и захтевао дух времена.

Деведесете године нису биле до сада наклоњене сувише амбициозним пројектима, иако је у мају 1992.године, неколико дана пре завођења блокаде против СРЈ, СКЦ успео да пригодним међународним програмом обележи двадесетогодишњицу Првог априлског сусрета.

Програмске активности СКЦ-а одвијају се кроз следеће програме: Ликовни, Позоришни, Филмски, Музички програм Трибине, Продајну галерију, Документарни програм, делатност Библиотеке и Другог новог клуба. Уредници свих програма заједничким напорима, припреме 350 до 400 акција годишње у виду позоришних представа, филмских пројекција, разговора, предавања, ликовних изложби,концерата, промоција, и других активности.

СКЦ своје програмске активности реализује уз помоћ дизајн-службе, графичке радионице, фото-службе, службе за рачунарску обраду текста и података, као и техничко-сценске службе. Све ове службе пружају своје услуге и корисницима са стране, као и онима којима СКЦ уступа простор за одвијање њихових програма.

Студентски културни центар је студентска установа културе у којој се свакодневно могу обићи једна до две изложбе, одгледати један до два филма, погледати позоришна представа; где се може одслушати концерт, присуствовати: предавању, трибини промоцији књиге; купити: слика, књига, плоча; где се може предахнути у току дана или провести угодно вече уз музику. Истовремено, СКЦ је и место где млади стваоци било ког профила могу понудити и реализовати своје пројекте.

Prilog 2:
Tekst posvećen izložbi „48 sati"
(SKC list, 2025)
Četrdesetosmočasovni program kojim je, u jeku protesta i studentskih blokada, oslobođeni SKC započeo svoj rad zasigurno je izazvao oprečne reakcije studenata. Program je otvoren žurkom u Velikoj sali koja, sadržajno, nije bila po mnogo čemu drugačija od onoga što možemo da zateknemo vikendom u obližnjem noćnom klubu. Bez obzira na sposobnost umetnika, ovaj vid „pučke" zabave, kao i participativni performans intervencije u prostoru izazvali su kontroverze i postali tema rasprave.

Neka od glavnih pitanja koja su našla svoje mesto u diskursu studenata jesu politička poruka koja je poslata kroz sadržaj prikazan tokom performansa, diskutabilan umetnički i kulturološki doprinos oba događaja, ali i da li je zabavi bilo mesta tokom protesta izazvanih smrću petnaest lica prilikom pada nadstrešnice kao direktnom posledicom korump(i)ranog režima koji već tri meseca izbegava odgovornost, te jeftinim medijskim (i drugim) manipulacijama obmanjuje javnost. Osporena je i autonomija blokade SKC-a koja se, iako tako deklarisana i vodi se drugačijim ciljevima, u javnosti neodvojiva od ostatka studentskih grupacija.

Ideja blokade SKC-a jeste radikalizacija metoda borbe. Borbe protiv onih na čiju se reakciju čeka i dugogodišnje komercijalizacije prostora koji bi trebalo da pripada studentima, ali suprotno svojoj primarnoj nameni služi interesu onih koji SKC vide kao poligon za ubiranje profita i sprovođenje političkih agendi. Na samoorganizovanim studentima je bilo da osmisle program i započnu vraćanje digniteta SKC-u koji već decenijama figurira kao bleda senka onoga što je nekada bio.

I… na početku – bi program! Očekuje se da pripadnici različitih socijalnih struktura drugačije posmatraju isti sadržaj. Prizma kroz koju pojedinac gradi svoj utisak zavisi od velikog broja mikrosegmenata koji čine tu perspektivu, uzimajući u obzir da svako raspolaže različitim kulturnim kapitalom koji je definiše. Dok će jedni videti prikazivanje eksplicitnog sadržaja tokom performansa kao

slobodan, tipično umetnički čin, drugi će ga videti kao odsustvo mere i svesti o trenutku u kom se nastupa.

Isto tako, jednima će „rejv" u SKC-u biti besmisleno i nisko polazište za izgradnju novog lica kulturnog centra, drugima će to biti odraz savremene studentske kulture. Ono što treba imati u vidu jeste da je ovaj centar namenjen svim studentima, da nema pogrešnih odgovora i da je ograničavanje na „ovo ili ono" oduzimanje slobode kojoj težimo. Jedno je sigurno – mi trčimo maraton, a ne sprint. Od grada do grada, od protesta do protesta, od borbe do borbe i od programa do programa. Na svakoj deonici naučićemo nešto novo, čućemo jedni druge i zajedno redefinisati standarde i ciljeve. Neće sve uvek ići lako, ali ono najteže smo postigli – počeli smo.

Prilog 3:
Zahtevi studenata Oslobođenog
Studentskog kulturnog centra u Beogradu
(skc.news, objavljeno 30. marta 2025.)

1. Izmena članova 48, 50, 58 Zakona o učeničkom i studentskom standardu i dodavanje člana Zakonu o učeničkom i studentskom standardu koji definiše Plenum studentskih kulturnih centara.
   - Član 48 Zakona o učeničkom i studentskom standardu: predsednika i članove upravnog odbora imenuje i razrešava Plenum zaposlenih SKC-a i studenata, a Upravni odbor se imenuje na dve godine.
   - Član 50 Zakona o učeničkom i studentskom standardu: promena strukture Upravnog odbora tako da on: ima devet članova uključujući i predsednika, od kojih su JEDAN PREDSTAVNIK osnivača, DVA PREDSTAVNIKA univerziteta iz sedišta ustanove, ČETIRI GLASA studentskog dela plenuma i dva predstavnici zaposlenih u ustanovi.
   - Član 58 Zakona o učeničkom i studentskom standar du: Mandat vršioca dužnosti direktora ograničen je trajanjem od najviše jedne godine.
   - Dodavanje člana Zakonu o učeničkom i studentskom standardu koji bi definisao Plenum studentskih kulturnih centara kao telo svih studenata i zaposlenih u ustanovi.

2. Donošenje novog Statuta SKC-a u Beogradu.
3. Ustanovljavanje novog Upravnog odbora, koji bi imenovao novog direktora i novu upravu, koji bi do decembra 2025. funkcionisao prema izmenjenim članovima Zakona o učeničkom i studentskom standardu i novom Statutu SKC.
4. Prekršajna odgovornost za neobjavljivanje informatora o radu SKC NS i SKC BG predviđenog Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.
5. Da se učesnici blokade Studentskog kulturnog centra u Beogradu liše svake krivične i prekršajne odgovornosti, a u vezi sa aktuelnim blokadama u Srbiji.

THE STRUGGLE FOR YOUTH CULTURE 1: SOCIO-POLITICAL CONTEXT AND THE BURDEN OF HISTORY

Ana Stojković
Faculty of Fine Arts
University of Arts in Belgrade
Veronika Podrjadova
Faculty of Philosophy
University of Belgrade
Nevena Novaković
Institute of Social Science
Faculty of Philosophy University of Belgrade

Abstract
The Student Cultural Center in Belgrade was "occupied" on February 12, 2025, when students entered the building demanding that student spaces be returned to students. This occupation emerged in the context of broader civic and student protests and was inspired by university blockades. However, this act was specific for two reasons: within the context of the SKC, the blockade did not represent a suspension of activity but rather a liberation of space; the second particularity was the absence of institutional autonomy that could protect students from potential repercussions by the authorities. All of this created a unique atmosphere in which students, motivated by the desire for a liberated youth culture, organized a diverse program. The functioning of the Liberated SKC (as the students called it) was organized through working groups: media, exhibitions, visual and conceptual arts, performing arts, film program, music program, press, radio, and educational (discussion) program. The structure was horizontal, and the model of functioning and organization differed from the usual way student cultural centers operate; decisions were made through plenary discussions. Through this interdisciplinary work, which combines three perspectives – historical, artistic, and sociological –

by analyzing the program content of the Liberated SKC, we will attempt to present the modes of operation and organization of the Student Cultural Center under student self-governance. The paper will also place particular emphasis on the broader political, cultural, and artistic significance of the struggle for youth culture during the wave of protests in 2024/2025, and within this specific case, describe the fight for the autonomy of the cultural field.
Keywords: SKC, Liberated SKC, student protests, youth culture, cultural program

KULTURA STUDENTIMA
Univerzitet umetnosti u Beogradu

Urednik/ce
Nevena Novaković, Milan Đorđević i Irena Ristić

Autori/ke
Ana Stojković
Veronika Podrjadova
Nevena Novaković
Jelena Ćalić
Zoran Todorović
Irena Ristić
Danilo Bursać
Vasilije Brojčin
Bogdan Spirić
Milan Đorđević
Tijana Cvetković
Dušan Ivić
Jelena Knežević
Nebojša Milikić
Nikolina Đorđević
Anđela Jovanović
Jovana Karaulić
Ksenija Marković Božović

Izdavači
Univerzitet umetnosti u Beogradu
Kosančićev venac 29, 11000 Beograd
Grupa „Kultura studentima" i Hop. La!

Za izdavača
Dr Mirjana Nikolić,
rektorka Univerziteta umetnosti u Beogradu

Lektura
Marija Nikolić

Prelom i dizajn
Dr um. Olivera Batajić Sretenović,
Fakultet primenjenih umetnosti
Univerzitet umetnosti u Beogradu

Tipografsko pismo
Dr um. Ana Prodanović
Fakultet primenjenih umetnosti
Univerzitet umetnosti u Beogradu

Fotografija na koricama
Marko Brusić

Tiraž
500

Podrška
Rekonstrukcija Ženski fond

ISBN-978-86-7167-074-6

Beograd, 2026.




REKONSTRUKCIJA
ŽENSKI FOND


HOP.LA!

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.7(082)

KULTURA studentima / uredili Nevena Novaković , Milan Đorđević i Irena Ristić. - Beograd : Univerzitet umetnosti : Grupa „Kultura studentima" i Hop. La!, 2026 (Belgrade : Alta nova). - 273 str. : ilustr. ; 27 cm

Radovi na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 100. - Str. 9-10: Početak je, nije kraj / Irena, Milan i Nevena. - Napomene i bibliogrfske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Apstracs.

ISBN 978-86-7167-074-6 (broš.)

1. Новаковић, Невена, 1997- [urednik] 2. Ђорђевић, Милан, 1992- [urednik] 3. Ристић, Ирена, 1970- [autor dodatnog teksta]
a) Социологија културе -- Зборници b) Уметност -- Социолошки аспект -- Зборници v) Студенти -- Култура -- Зборници

COBISS.SR-ID 192476425